

My Immigration Story

Tan Le (Lê Thị Thái Tần)

Video: https://www.ted.com/talks/tan_le_my_immigration_story

Bản tiếng Việt ở phía dưới, mời đọc.

How can I speak in 10 minutes about the bonds of women over three generations, about how the astonishing strength of those bonds took hold in the life of a four-year-old girl huddled with her young sister, her mother and her grandmother for five days and nights in a small boat in the China Sea more than 30 years ago. Bonds that took hold in the life of that small girl and never let go -- that small girl now living in San Francisco and speaking to you today. This is not a finished story. It is a jigsaw puzzle still being put together. Let me tell you about some of the pieces.

Imagine the first piece: a man burning his life's work. He is a poet, a playwright, a man whose whole life had been balanced on the single hope of his country's unity and freedom. Imagine him as the communists enter Saigon -- confronting the fact that his life had been a complete waste. Words, for so long his friends, now mocked him. He retreated into silence. He died broken by history. He is my grandfather. I never knew him in real life. But our lives are much more than our memories. My grandmother never let me forget his life. My duty was not to allow it to have been in vain, and my lesson was to learn that, yes, history tried to crush us, but we endured.

The next piece of the jigsaw is of a boat in the early dawn slipping silently out to sea. My mother, Mai, was 18 when her father died -- already in an arranged marriage, already with two small girls. For her, life had distilled itself into one task: the escape of her family and a new life in Australia. It was inconceivable to her that she would not succeed. So after a four-year saga that defies fiction, a boat slipped out to sea disguised as a fishing vessel. All the adults knew the risks. The greatest fear was of pirates, rape and death. Like most adults on the boat, my mother carried a small bottle of poison. If we were captured, first my sister and I, then she and my grandmother would drink.

My first memories are from the boat -- the steady beat of the engine, the bow dipping into each wave, the vast and empty horizon. I don't remember the pirates who came many times, but were bluffed by the bravado of the men on our boat, or the engine dying and failing to start for six hours. But I do remember the lights on the oil rig off the Malaysian coast and the young man who collapsed and died, the journey's end too much for him, and the first apple I tasted, given to me by the men on the rig. No apple has ever tasted the same.

After three months in a refugee camp, we landed in Melbourne. And the next piece of the jigsaw is about four women across three generations shaping a new life together. We settled in Footscray, a working-class suburb whose demographic is layers of immigrants. Unlike the settled middle-class suburbs, whose existence I was oblivious of, there was no sense of entitlement in Footscray. The smells from shop doors were from the rest of the world. And the snippets of halting English were exchanged between people who had one thing in common: They were starting again.

My mother worked on farms, then on a car assembly line, working six days, double shifts. Somehow, she found time to study English and gain IT qualifications. We were poor. All the dollars were allocated and extra tuition in English and mathematics was budgeted for regardless of what missed out, which was usually new clothes; they were always secondhand. Two pairs of stockings for school, each to hide the holes in the other. A school uniform down to the ankles, because it had to last for six years. And there were rare but searing chants of "slit-eye" and the occasional graffiti: "Asian, go home." Go home to where? Something stiffened inside me. There was a gathering of resolve and a quiet voice saying, "I will bypass you."

My mother, my sister and I slept in the same bed. My mother was exhausted each night, but we told one another about our day and listened to the movements of my grandmother around the house. My mother suffered from nightmares, all about the boat. And my job was to stay awake until her nightmares came so I could wake her. She opened a computer store, then studied to be a beautician and opened another business.

And the women came with their stories about men who could not make the transition, angry and inflexible, and troubled children caught between two worlds.

Grants and sponsors were sought. Centers were established. I lived in parallel worlds. In one, I was the classic Asian student, relentless in the demands that I made on myself. In the other, I was enmeshed in lives that were precarious, tragically scarred by violence, drug abuse and isolation. But so many over the years were helped. And for that work, when I was a final-year law student, I was chosen as the Young Australian of the Year. And I was catapulted from one piece of the jigsaw to another, and their edges didn't fit.

Tan Le, anonymous Footscray resident, was now Tan Le, refugee and social activist, invited to speak in venues she had never heard of and into homes whose existence she could never have imagined. I didn't know the protocols. I didn't know how to use the cutlery. I didn't know how to talk about wine. I didn't know how to talk about anything. I wanted to retreat to the routines and comfort of life in an unsung suburb -- a grandmother, a mother and two daughters ending each day as they had for almost 20 years, telling one another the story of their day and falling asleep, the three of us still in the same bed. I told my mother I couldn't do it. She reminded me that I was now the same age she had been when we boarded the boat. "No" had never been an option. "Just do it," she said, "and don't be what you're not."

So I spoke out on youth unemployment and education and the neglect of the marginalized and disenfranchised. And the more candidly I spoke, the more I was asked to speak. I met people from all walks of life, so many of them doing the thing they loved, living on the frontiers of possibility. And even though I finished my degree, I realized I could not settle into a career in law. There had to be another piece of the jigsaw. And I realized, at the same time, that it is OK to be an outsider, a recent arrival, new on the scene -- and not just OK, but something to be thankful for, perhaps a gift from the boat. Because being an insider can so easily mean collapsing the horizons, can so easily mean accepting the presumptions of your province. I have stepped outside my comfort zone enough now to know that, yes, the world does fall apart, but not in the way that you fear.

Possibilities that would not have been allowed were outrageously encouraged. There was an energy there, an implacable optimism, a strange mixture of humility and daring. So I followed my hunches. I gathered around me a small team of people for whom the label "It can't be done" was an irresistible challenge. For a year, we were penniless. At the end of each day, I made a huge pot of soup which we all shared. We worked well into each night. Most of our ideas were crazy, but a few were brilliant, and we broke through. I made the decision to move to the US after only one trip. My hunches again. Three months later, I had relocated, and the adventure has continued.

Before I close, though, let me tell you about my grandmother. She grew up at a time when Confucianism was the social norm and the local mandarin was the person who mattered. Life hadn't changed for centuries. Her father died soon after she was born. Her mother raised her alone. At 17, she became the second wife of a mandarin whose mother beat her. With no support from her husband, she caused a sensation by taking him to court and prosecuting her own case, and a far greater sensation when she won. "It can't be done" was shown to be wrong.

I was taking a shower in a hotel room in Sydney the moment she died, 600 miles away, in Melbourne. I looked through the shower screen and saw her standing on the other side. I knew she had come to say goodbye. My mother phoned minutes later. A few days later, we went to a Buddhist temple in Footscray and sat around her casket. We told her stories and assured her that we were still with her. At midnight, the monk came and told us he had to close the casket. My mother asked us to feel her hand. She asked the monk, "Why is it that her hand is so warm and the rest of her is so cold?" "Because you have been holding it since this morning," he said. "You have not let it go."

If there is a sinew in our family, it runs through the women. Given who we were and how life had shaped us, we can now see that the men that might have come into our lives would have thwarted us. Defeat would have come too easily. Now I would like to have my own children, and I wonder about the boat. Who could ever wish it on their own? Yet I am afraid of privilege, of ease, of entitlement. Can I give them a bow in their lives, dipping

bravely into each wave, the unperturbed and steady beat of the engine, the vast horizon that guarantees nothing? I don't know. But if I could give it and still see them safely through, I would.

(Applause)

Trevor Neilson: And also, Tan's mother is here today, in the fourth or fifth row.

(Applause)

Tan Le, a Vietnamese-Australian telecommunications entrepreneur, is a co-Founder of Emotiv. She was named the 1998 Young Australian of the Year

Bản Tiếng Việt của Hướng Dương txđ

Làm sao để trong vòng 10 phút tôi có thể kể được về những mối tình cảm cột chặt ba thế hệ phụ nữ vào với nhau, giải thích được bằng cách gì mà những dây nhợ tình cảm ấy lại đã có thể tác động mạnh được vào cuộc đời của một đứa bé gái bốn tuổi lúc đó đang rúc bên nách người chị, bà mẹ và bà ngoại suốt năm ngày đêm trên một con thuyền ngoài Biển Đông cách đây hơn 30 năm. Những sự trói buộc về tình cảm đó đã tiếp tục tác động mạnh trên cuộc đời cô bé đó mà không bao giờ chịu thôi – cô bé ấy giờ đang sinh sống tại San Francisco và đang nói chuyện với quý vị đây. Câu chuyện này vẫn chưa kết thúc. Nó là một ván chơi trò ghép những mảnh rời sao cho ra một tấm hình lớn (jigsaw puzzle) chưa ghép xong. Để tôi nói về vài mảnh ghép cho quý vị nghe.

Mảnh đầu tiên, quý vị hãy tượng tượng ra trước mắt một người đàn ông đang đốt nguyên tác phẩm của đời ông ta. Ông là một thi sĩ, một soạn giả kịch nghệ, một người suốt đời chỉ trông đợi sự thống nhất và tự do đến với đất nước ông. Thử nghĩ xem ông ra sao khi bọn Cộng Sản tiến vào Sài Gòn, khi ông phải đối mặt với sự thể nguyên cuộc đời ông đã trở nên vô tích sự. Chử nghĩa, thứ đã làm bạn với bao lâu nay, giờ đây chỉ còn là một trò hề. Ông bèn rút lui vào cõi tĩnh mịch. Ông đã qua đời trong nghịch cảnh của lịch sử. Ông ta là ông ngoại tôi. Tôi chưa bao giờ biết ông ngoài đời. Nhưng cuộc sống của chúng ta không thể chỉ gồm những lưu niệm. Bà tôi không bao giờ chịu để cho tôi quên cuộc đời của ông ngoại tôi. Tôi có nhiệm vụ phải làm sao để cho sự hy sinh của ông không vô ích, và bài học tôi học được là, vâng thưa đúng thế, lịch sử luôn cố gắng đè bẹp chúng ta nhưng chúng ta luôn sống còn.

Mảnh ghép tiếp theo là hình ảnh một chiếc thuyền lạng lã trốn ra biển vào một buổi sáng tinh mơ. Mẹ tôi, tên bà là Mai, mới 18 tuổi khi bố bà chết -- đã lấy chồng, một cuộc hôn nhân đã được sắp đặt, đã có hai người con gái còn bé. Đối với mẹ tôi, cuộc đời bà chỉ còn một chuyện phải làm: làm thế nào để cả gia đình bà trốn thoát được và làm sao tạo được một cuộc sống mới tại Úc Châu. Bà không bao giờ chấp nhận trong đầu bà sự thất bại. Vì vậy sau bốn năm khốn đốn không thể tưởng tượng nổi, một con thuyền giả trang đi đánh cá đã lén trốn ra biển. Mọi người lớn đều biết trước những hiểm nguy. Đáng sợ nhất là bọn cướp biển, sự hăm hiếp và cái chết. Như những người lớn khác, mẹ tôi đã mang theo một ve thuốc độc. Nếu bị bắt, chị tôi và tôi sẽ uống trước, sau đó tới mẹ và bà ngoại tôi.

Những gì tôi ghi nhớ đầu tiên là về con thuyền - tiếng máy chạy liên tục, mũi thuyền bị nhận chìm xuống mỗi khi con sóng nhào tới, chân trời bao la và trống không. Tôi không nhớ gì về bọn cướp biển, chúng đã tới nhiều lần, nhưng lần nào cũng đã bị đẩy lui do lòng dũng cảm của những người đàn ông trên thuyền của chúng tôi, hay về chuyện chiếc tàu bị chết máy và suốt sáu tiếng đồng hồ không sao cho chạy lại được. Nhưng tôi lại nhớ những chiếc đèn cháy sáng của giàn khoan dầu ở bờ biển Malaysia, tôi nhớ vụ một anh thanh niên té bất tỉnh rồi chết vì anh ta không chịu nổi cuộc hành trình, và tôi nhớ quả táo đầu tiên tôi được ăn, quả táo mà những người trên giàn khoan đưa cho tôi. Sau này tôi không còn thấy quả táo nào ngon được như quả ấy.

Sau ba tháng ở trại tị nạn, chúng tôi được đưa tới Melbourne. Và mảnh ghép kế tiếp là hình ảnh bốn người đàn bà thuộc ba thế hệ đã cùng nhau tạo dựng một cuộc sống mới. Chúng tôi định cư ở Footscray, một vùng ngoại ô dành cho giới công nhân thuộc nhiều tầng lớp dân di cư khác nhau. Không như những vùng ngoại ô của giới trung lưu, là giới tôi không biết cuộc sống ra sao, chúng tôi không cảm thấy có quyền lợi nào ở Footscray. Hơi hám toát ra từ ngưỡng cửa của những nhà máy là hơi hám của tất cả những nơi khác trên thế

giới. Và những mảnh chuyện nói bằng một thứ tiếng Anh ngập ngừng được trao đổi giữa những con người cùng có một điểm chung: họ đều đang bắt đầu làm lại cuộc đời.

Mẹ tôi đã làm việc trong những nông trại, rồi sau đó trong xưởng ráp xe hơi dây chuyền, bà làm việc sáu ngày một tuần, mỗi ngày làm hai ca. Vậy mà không hiểu sao bà vẫn kiếm ra thời gian để học tiếng Anh và đạt được cả bằng về Kỹ Thuật Thông Tin (Information Technology – IT). Đạo đó chúng tôi không có nhiều tiền. Tất cả số tiền có được đều được phân định và học phí trả để học thêm tiếng Anh và Toán đều đã được tính trước bất kể phải bỏ bớt khoản nào khác, thường là khoản tiền dùng để mua thêm quần áo; quần áo chúng tôi mua luôn luôn là quần áo cũ. Tôi có hai đôi bít tất dài để bạn chồng lên nhau đi học, đôi này che lỗ thủng trên đôi kia. Một bộ đồng phục cho học sinh dài tới mắt cá chân, vì phải mặc trong suốt sáu năm. Đôi khi, tuy ít xảy ra, chúng tôi bị những lời chửi rủa lập đi lập lại "đồ mất ti hí" làm cho chúng tôi đau nhói và thỉnh thoảng có giòng chữ vẽ trên tường: "dân Á Châu, cút về xứ mày mà ở." Về xứ mày là về đâu? Lòng tôi rần rại. Lòng quyết tâm tụ lại trong tôi và tôi như nghe trong tai một tiếng nói khẽ, "tao sẽ vượt qua mặt chúng mày."

Mẹ tôi, chị tôi và tôi cùng ngủ trên một giường. Tối nào mẹ tôi cũng quá mệt, nhưng chúng tôi từng người vẫn kể lại cho nhau nghe những gì mình làm trong ngày và lắng nghe bước chân bà tôi đi lại quanh nhà. Mẹ tôi khổ sở vì những cơn ác mộng, toàn liên quan tới chiếc thuyền. Và tôi có bốn phận phải thức chờ tới khi ác mộng xảy ra để gọi mẹ dậy. Mẹ tôi mở một cửa tiệm bán computer, sau đó đi học để trở thành một thẩm mỹ viên và mở một tiệm khác. Và những người đàn bà tới bà cùng những câu chuyện liên quan tới những ông chồng không hòa nhập được vào cuộc sống mới nên luôn luôn cau có và khó tính, và đàn con bị giao động tinh thần, kẹt cứng giữa hai thế giới.

Tôi bắt đầu đi tìm tiền trợ cấp và những nhà bảo trợ. Các trung tâm được thành lập. Tôi sống song song trong hai thế giới. Trong một thế giới, tôi là học sinh Á Châu điển hình, không ngừng tự đặt ra cho chính mình những đòi hỏi. Trong thế giới kia, tôi bị vướng vào những cuộc đời bấp bênh, những kẻ thảm thương bị những vết thương do bạo lực, nghiện ngập và cuộc sống cô lập gây nên. Nhưng rất nhiều người qua năm tháng đã được giúp khỏi bệnh. Nhờ công việc làm này mà, vào năm chót của trường luật, tôi đã được bầu Thanh niên Úc của Năm. Và tôi phi thân từ mảnh ghép này sang mảnh ghép khác, nhưng không mảnh nào ăn khớp với mảnh nào.

Tan Le, cư dân vô danh sống tại Footscray, đã trở thành Tan Le người tị nạn và hoạt động xã hội, cô ta hay được mời nói chuyện tại những buổi họp mặt bất thường và mời tới những nhà cô không bao giờ tưởng tượng có thể có trên thế gian. Tôi không biết phải cư xử ra sao. Tôi không biết dùng dao niã. Tôi không biết nói chuyện về rượu vang. Tôi không biết nói về bất cứ chuyện gì. Tôi đã chỉ muốn rút lui về lối sống thoải mái hàng ngày tại một vùng ngoại ô vô danh - lối sống của một bà ngoại, một người mẹ và hai người con gái, sống suốt 20 năm như thế, cứ tới tối là kể lại cho nhau nghe câu chuyện xảy ra trong ngày của mình cho tới khi buồn ngủ, vẫn lại cùng lên một chiếc giường ngủ chung. Tôi nói với mẹ tôi tôi không thể làm như vậy được. Bà nhắc cho tôi nhớ rằng tôi khi đó cùng tuổi với bà lúc chúng tôi leo lên chiếc thuyền. Không có chuyện nói "Không". "Vậy cứ làm đi" bà nói "và đừng muốn là người không phải là mình"

Từ đó, tôi nói chuyện về nạn thất nghiệp trong giới trẻ, về giáo dục, và về nạn bỏ bê những người bị xã hội coi thường và mất quyền công dân. Và khi thấy tôi nói càng thành thật thì người ta càng muốn tôi nói thêm. Tôi gặp đủ loại người, biết bao nhiêu người trong số đó chỉ làm những gì họ thích, họ sống với những gì chỉ vừa đủ để sống. Và mặc dù tôi tốt nghiệp, tôi đã nhận thức rằng tôi không thể tiếp tục hành nghề luật. Cần phải có một mảnh ghép khác. Đồng thời tôi nhận thức rằng tôi có là một kẻ ngoài cuộc, một kẻ mới tới, một kẻ mới nhập cuộc cũng được. Không phải chỉ là cũng được mà là một điều mà tôi phải mang ơn, có lẽ là một món quà của con thuyền cho kẻ tị nạn. Bởi vì nếu là một người trong cuộc thì sẽ dễ làm cho những chân trời sụp đổ, dễ chấp nhận những định kiến của người sống tại địa phương. Tôi đã rời khá xa cái lối sống thoải mái của tôi rồi nên bây giờ tôi biết rằng quả thật cuộc sống của con người có tả tơi nhưng không như tôi đã lo sợ.

Những chuyện trước đây cấm làm thì nay lại được khuyến khích nên làm một cách quá mức. Trong lối khuyến khích đó tiềm tàng một sự thúc đẩy, một mối lạc quan khó lay chuyển được, một hỗn hợp kỳ lạ giữa khiêm tốn và táo bạo. Thế là tôi làm theo những gì tôi linh cảm. Từ xung quanh tôi, tôi gom lại được một nhóm nhỏ những người coi "việc không thể làm được" là một sự thách đố không thể bỏ qua. Trong suốt một năm, chúng tôi không làm ra được một xu nào. Cuối mỗi ngày tôi nấu một nồi canh tổ chẳng, chúng tôi chia nhau ăn. Chúng tôi mãi miết làm cho tới tối đêm. Phần lớn những sáng kiến của chúng tôi là điên rồ, nhưng cũng có

một số hiền hách. Thế là chúng tôi đã thành công vinh quang. Tôi đã quyết định di chuyển sang Mỹ chỉ sau một chuyến viếng thăm. Chỉ lại do linh cảm. Ba tháng sau tôi đã tái định cư và cuộc phiêu lưu tiếp tục.

Tuy nhiên trước khi chấm dứt, tôi muốn xin được nói về Bà tôi. Bà tôi lớn lên vào cái thời mà Khổng Giáo chi phối xã hội và chỉ có ông quan triều đình là đáng kể. Cuộc sống đã như thế từ bao thế kỷ. Thân phụ bà mất chỉ ít lâu sau bà sanh ra. Mẹ bà đã tự mình nuôi cho bà lớn lên. Khi bà vừa tuổi 17, bà đã làm vợ hai cho một tên quan lại; bà bị mẹ của tên này đánh đập thường xuyên. Vì không được chồng bệnh, bà đã gây sôi nổi khi đưa nội vụ ra toà và tự cãi cho chính mình để rồi bà càng được nổi tiếng hơn khi thắng kiện.

Thế mới biết câu nói "không thể làm được" là sai bét.

Tôi đang tắm trong một phòng khách sạn ở Sydney vào đúng lúc bà chết tại Melbourne, một nơi cách xa tôi 600 dặm. Tôi nhìn qua tấm kính chắn của phòng tắm và thấy bà đang đứng phía bên kia tấm kính. Tôi biết bà đã tới để từ biệt tôi. Vài phút sau mẹ tôi điện thoại cho tôi hay. Ít ngày sau, chúng tôi đến một Phật tự ở Footscray và ngồi quanh chiếc quan tài. Chúng tôi nói chuyện với bà và nói rằng chúng tôi vẫn còn ở bên bà cho bà vững tâm. Lúc nửa đêm một nhà sư đến nói với chúng tôi là đã tới lúc ông phải đóng nắp quan tài. Mẹ tôi bảo chúng tôi sờ tay bà tôi. Mẹ hỏi nhà sư, "*Tại sao tay bà tôi lại nóng ấm mà cả người lại lạnh ngắt?*" "*Bởi vì từ sáng tới giờ bà đã luôn nắm tay bà ấy*", ông sư trả lời, "*Đã tới lúc bà phải thả tay bà ấy ra.*"

Nếu có một sợi gân ràng buộc gia đình chúng tôi lại với nhau, thì nó đã chạy từ người đàn bà này sang tới người kia. Chúng tôi đã sinh ra và cuộc đời đã tạo nên chúng tôi như thế nên bây giờ chúng tôi có thể thấy rằng nếu có những người đàn ông đi vào cuộc đời chúng tôi thì có thể họ đã làm hư hỏng mọi chuyện. Chúng tôi đã dễ dàng thất bại. Nay tôi muốn có con cái của chính tôi nhưng tôi lại băng khoăn về con thuyền. Có ai lại muốn con mình tự chúng trải qua con thuyền đó? Hơn nữa tôi còn sợ chúng được sống trong hung lụa, được có dễ dàng mọi thứ, được quyền này nọ. Sao tôi có thể để cho chúng có trong cuộc đời chúng một mạn thuyền trôi nổi trước sóng gió, để chúng phải nghe cái tiếng máy nổ liên hồi không thể lay chuyển của chiếc thuyền, để chúng phải thấy cái chân trời bao la vô định. Tôi không biết. Nhưng nếu tôi cho chúng được ném những thứ đó thì tôi vẫn nghĩ chúng sẽ an toàn vượt được qua hết. Tôi tin vậy.

Hương Dương txđ

5/11/18